

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 10.6.2009
KOM(2009) 248 lopullinen

**KOMISSION TIEDONANTO
EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA
SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE**

Euroopan unionin strategia Itämeren aluetta varten

{SEC(2009) 702}
{SEC(2009) 703}
{SEC(2009) 712}

KOMISSIION TIEDONANTO
EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA
SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE

Euroopan unionin strategia Itämeren aluetta varten

1. JOHDANTO

Itämeren yhdeksästä rannikkovaltiosta kahdeksan on Euroopan unionin jäseniä.¹ Yhteisön säännöt, välineet ja politiikka (kuten koheesiopolitiikka, kestävän kehityksen strategia, ympäristöpolitiikka, yhdenmety meripolitiikka, sisämarkkinat ja Lissabonin strategia) ovat luoneet uusia, merkittäviä mahdollisuuksia tehostaa toiminnan koordinoitua ja sen ansiosta parantaa näiden jäsenvaltioiden kansalaisten elintasoja. Hyvästä kansainvälisestä ja alueidenvälisestä yhteydenpidosta ja yhteistyöstä huolimatta ei EU-jäsenyyden mukanaan tuomista uusista mahdollisuuksista ole vielä saatu täyttä hyötyä eikä alueen kohtaamiin haasteisiin ole vastattu riittävällä tavalla.

Itämeren alue on talouden, ympäristön ja kulttuurin suhteen erittäin heterogeeninen, mutta sen mailla on runsaasti yhteisiä resursseja, ja ne ovat sangen vahvasti riippuvaisia toisistaan. Niinpä yhdellä alueella toteutettavilla toimilla voi olla hyvinkin nopeasti vaikutusta alueen muihin osiin tai koko alueeseen. Alue voisikin toimia mallina alueelliselle yhteistyölle, jonka puitteissa voidaan testata uusia ideoita ja toimintamalleja ja kehittää niistä parhaiksi käytännöiksi sopivia esimerkkejä.

Tätä taustaa vasten Euroopan parlamentti julkaisi loppuvuodesta 2006 mietinnön, jossa se peräänkuulutti Itämeren alueen strategiaa. Eurooppa-neuvosto kehotti 14. joulukuuta 2007 antamissaan puheenjohtajan päätelmissä komissiota esittämään EU:n strategian Itämeren aluetta varten viimeistään kesäkuussa 2009. Taustalla oli paitsi Itämeren tilan yhä selvempi heikkeneminen myös alueen maiden toisistaan poikkeava kehityskulku sekä halu lisätä ja tehostaa toimien koordinoitua.

Eurooppa-neuvosto asetti komissiolle strategiaa varten kolme reunaehtoaa. Strategian ei pitäisi vaikuttaa samoissa päätelmissä tuen saaneen yhdenmety meripolitiikan soveltamiseen, sen olisi muun muassa edistettävä Itämereen liittyvien kiireellisten ympäristöhaasteiden käsittelyä, ja alueen yhteistyön ulkoisen osuuden tulisi rakentua pohjoisen ulottuvuuden politiikalle.² Samoissa päätelmissä Eurooppa-neuvosto antoi tukensa yhdenmetylle meripolitiikalle ja kehotti komissiota varmistamaan, että alueen erityispiirteet otetaan huomioon. Nyt esitettävä strategia antaa näin ollen merkittävän alkusysäyksen yhdenmety meripolitiikan toteuttamiselle Itämeren alueella.

Eurooppa-neuvoston pyytämä strategia esitetään tässä tiedonannossa. Strategialla pyritään etsimään koordinoitua ja kokonaisvaltaisella tavalla konkreettisia ratkaisuja keskeisiin Itämeren alueen kohtaamiin haasteisiin. Strategiaa olisi tarkasteltava yhdessä suuntaa-antavan toimintasuunnitelman kanssa. Strategian ja siihen liittyvien toiminta- ja ns. lippulaivanhanke-

---

¹ Latvia, Liettua, Puola, Ruotsi, Saksa, Suomi, Tanska ja Viro.

² Pohjoinen ulottuvuus muodostaa yhteiset puitteet Euroopan unionin, Islannin, Norjan ja Venäjän vuoropuhelun ja konkreettisen yhteistyön kehittämiseksi Pohjois-Euroopassa.

ehdotusten valmistelussa on kuultu tiiviisti jäsenvaltioita ja intressitahoja. Komissio on pyrkinyt pitämään myös EU:hun kuulumattomat alueen maat täysin ajan tasalla strategian valmistelusta.

2. HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET

2.1. Haasteet

Itämeren alueella on selvitettävänä monia haasteita, joita ei ehkä pystytä ratkaisemaan pelkästään kansallisin tai paikallisin toimin. Esiin on noussut neljä keskeistä tehtävää, joihin on kiinnitettävä välittömästi huomiota:

- tehdään kestävä ympäristökehitys mahdolliseksi
- parannetaan alueen hyvinvointia
- parannetaan alueen yhteyksiä ja vetovoimaisuutta
- huolehditaan alueen turvallisuudesta.

Tärkein kysymys on ympäristö, jota Eurooppa-neuvostokin on korostanut. Sen vuoksi kiinnitetään erityistä huomiota liiallisen ravinnemäärän aiheuttamaan rehevöitymiseen ja leväkukintoihin. Ekologista tasapainoa horjuttavat myös liikakalastus, maalta tulevat saasteet, meren lämpötilan kohoaminen, vaaralliset aineet ja muut tekijät. Yhä suuremmaksi haasteeksi on nousemassa myös sopeutuminen ilmastonmuutokseen. Nämä vaikutukset ovat levinneet nyt niin laajalle, että virkistystoiminta ja pienimuotoinen yritystoiminta kärsivät monilla alueilla.

Talouden alalla on tärkeintä tasoittaa tutkimuksessa ja tuoteinnovoinnissa esiintyvää laajaa epätasaisuutta (jotta siihen liittyvä suuri potentiaali saataisiin realisoitua) ja poistaa yhtenäismarkkinaesteet. Yhteyksiin liittyvästi on ensiarvoista parantaa verkostoja, ratkaista alueen joidenkin osien eristyneisyys energihuollon suhteen ja huolehtia liikennemuotojen kestäväpohjaisuudesta. Turvallisuuden alalla on tärkeintä vähentää alueen ihmisille, infrastruktuurille ja ympäristölle eri syistä aiheutuvia riskejä, joita aiheuttavat etenkin merta saastuttavat vahingot ja järjestäytynyt rikollisuus.

2.2. Mahdollisuudet

Alueella on huomattavaa potentiaalia, jota voitaisiin hyödyntää paremmin. Siellä on erittäin hyvin koulutettua työvoimaa, innovaatio-osaamista etenkin tietämykseen perustuvilla aloilla, avara ja suhteellisen pilaantumaton maaympäristö runsaine luonnonvaroineen sekä vankka alueellisen yhteistyön perinne. Itämeren alueen kaikkien EU-maiden tutkimusrahoituselinten verkostoituminen, jota tuetaan tutkimuksen puiteohjelmasta, tarjoaa hyvän pohjan tutkimukseen ja osaamisen siirtoon liittyvälle yhteistyölle alueen sisällä. Euroopan unionin eri toimintalinjat ja lainsäädäntö puolestaan muodostavat vankan perustan, jolta voidaan rakentaa entistäkin tehokkaampaa yhteistyötä. Esimerkiksi se, että Itämeri on nimetty erityisen herkäksi merialueeksi, auttaa huolehtimaan siitä, että merenkulun ja muiden merialan toimintojen kasvu on kestäväällä pohjalla.

3. INTEGROITU STRATEGIA ITÄMEREN ALUEEN HAASTEITA JA MAHDOLLISUUKSIA VARTEN

Komission tekemä analyysi³ osoittaa seuraavaa:

- Itämeren alueen kestäväpohjainen kehittäminen edellyttää integroitua lähestymistapaa. Asiaan liittyvät kysymykset ovat kytköksissä toisiinsa: esimerkiksi meren laadun parantaminen tuo lisää työpaikkoja, kun merialan yritystoimintamahdollisuudet lisääntyvät, mikä taas edellyttää parempia liikenneyhteyksiä. Integroidun strategian luomasta yhteisestä toimintamallista on luvassa hyötyä kaikille.
- Yhteisön ohjelmien parempi koordinointi ja strategisempi käyttö on erityisesti kriisitilanteessa olennainen tekijä sen varmistamisessa, että alueen rahoitusvarat ja politiikka edistävät strategiaa mahdollisimman tehokkaasti. Alueen tutkimusohjelmien tulokset on lisäksi integroitava täysimittaisesti muihin ohjelmiin ja muiden politiikanalojen toimiin.
- Nykyiset rahoitus- ja oikeudelliset puitteet tarjoavat runsaasti mahdollisuuksia tehokkaaseen toimintaan, joka perustuu tiivistettyyn yhteistyöhön ja koordinointiin.
- Nyt tarvitaan toimenpiteitä, joilla määritettyihin haasteisiin pystytään vastaamaan. Toimenpiteitten toteuttaminen kuuluisi alueen sidosryhmille, joihin lukeutuvat hallintoviranomaiset, virastot, kunnat sekä kansainväliset ja valtiosta riippumattomat järjestöt.
- Kyse on koko Euroopan unionille ja sen jäsenvaltioille osoitetusta sisäisestä strategiasta. Joidenkin ehdotettujen toimenpiteiden vaikuttavuutta voidaan lisätä jatkamalla rakentavaa yhteistyötä kulloinkin kyseeseen tulevien, alueella sijaitsevien EU:n ulkopuolisten maiden kanssa. EU voi lisätä yhteistyötä kyseisten maiden kanssa jo olemassa olevilla, hyvin toimivilla järjestelyillä, joita on luotu etenkin pohjoisen ulottuvuuden puitteissa mutta myös muutoin.

Strategian olisi siis tarjottava Euroopan unionille ja sen jäsenvaltioille integroitu järjestely, jonka puitteissa voidaan kartoittaa tarpeita ja sovittaa ne käytettävissä oleviin resursseihin koordinoimalla kulloisellakin alalla harjoitettavaa politiikkaa. Sen ansiosta Itämeren alue pääsee nauttimaan kestävästä ympäristökehityksestä ja optimaalisesti kehittyvästä taloudellisesta ja sosiaalisesta tilanteesta.

Tämän toteuttamiseksi komissio ehdottaa suuntaa-antavaa toimintasuunnitelmaa, josta on käyty perinpohjaiset keskustelut jäsenvaltioiden ja alueellisten intressitahojen kanssa ja joka tukee näkyvien hankkeitten toteuttamista. Toimintasuunnitelman perustana on neljä kokonaisuutta. Kyse on kuitenkin integroidusta strategiasta, jossa ehdotettavat toimenpiteet tukevat monesti useampaa kuin yhtä tavoitetta. Yksittäiset toimet ja näkyvimvät ”lippulaivahankkeet” on valittu niiden toteutettavuusnopeuden ja vaikutusten perusteella.

---

³ Komission yksiköiden tuleva valmisteluasiakirja Euroopan unionin strategiasta Itämeren aluetta varten.

4. TAUSTA

4.1. Maantieteellinen kattavuus

Strategia kattaa Itämerta ympäröivän suuralueen. Laajuus määräytyy aiheen mukaan: taloudellisissa kysymyksissä mukana ovat kaikki alueen maat, veden laatuun liittyvissä kysymyksissä taas koko valuma-alue ja niin edelleen. Yleisesti ottaen strategia koskee Itämeren rantojen kahdeksaa jäsenvaltiota. Monet alueen kohtaamista haasteista vaativat myös tiivistä yhteistyötä EU:n ja Venäjän välillä. Myös Norjan ja Valko-Venäjän kanssa on tehtävä rakentavaa yhteistyötä.

4.2. Strategian kannalta tärkeät politiikanalat

Monilla Euroopan unionin politiikoilla ja ohjelmilla on suurta merkitystä Itämeren alueelle, ja ne nousevatkin strategiassa keskeiselle sijalle. Esimerkiksi koheesipolitiikkaan kuuluvista toimista alueelle myönnetään vuosina 2007–2013 yli 50 miljardia euroa. Yhteisellä kalastuspolitiikalla taas tuetaan aluetta suoraan 1,25 miljardilla eurolla. Komissio aikoo huolehtia yhdessä rahoituksen hallinnosta vastaavien viranomaisten kanssa siitä, että rahoitus kohdistetaan strategian mukaisella tavalla.

Barentsin euroarktiseen alueeseen kuuluvalla arktisella alueella – josta komissio esitti viime vuonna erityisen tiedonannon⁴ – on silläkin vahvoja kytköksiä Itämeren alueeseen Meristrategiapuitedirektiivi ja Helsingin komission (HELCOM) Itämeri-toimintasuunnitelma ohjaavat ympäristöön liittyviä toimia, joissa otetaan huomioon myös meriympäristöön liittyvä EU-politiikka (kuten maatalous-, kalastus- ja liikennepolitiikka). Yhteinen maatalouspolitiikka ja etenkin siihen liittyvä maaseudun kehittäminen puolestaan tukee tavoitetta, jonka mukaan Itämeren alueesta tulee ympäristöä säästävää ja menestyvää alue. Yhtenäismarkkinapolitiikka sekä Lissabonin strategia ja siihen liittyvä eurooppalaisia pk-yrityksiä tukeva *Small Business Act* -aloite antavat pohjaa etenkin hyvinvointiin liittyville strategian osille, kun taas eurooppalainen tutkimusalue ja sitä rahoittava tutkimuksen ja kehittämisen seitsemäs puiteohjelma tarjoavat vakaan tieteellisen perustan Itämeren altaan kestäväälle hallinnoinnille. Yhteyksien ja vetovoimaisuuden kulmakivinä ovat liikenteen ja energian Euroopan laajuiset verkot. Euroopan talouden elvytyssuunnitelma puolestaan tarjoaa kaivattua lisärahoitusta lukuisiin alueella toteutettaviin energainfrastruktuurihankkeisiin. Venäjän kanssa tehtävää kalastukseen liittyvää yhteistyötä edistetään tapauksen mukaan EU:n ja Venäjän kalastussopimuksen puitteissa.

5. VASTAUS

Kuulemisiin vastanneet kumppanit riippumatta siitä, mitä toiminnan tasoa ne edustivat tai minkä tyyppisiä ne olivat, olivat kannoissaan siinä määrin yksimielisiä, että komissio pitää selvänä, että edellä mainittuihin haasteisiin ja mahdollisuuksiin on parasta vastata integroidulla monialaisella aluestrategialla. Käsiteltävänä olevien kysymysten kirjo tekee tästä oivallisen tilaisuuden soveltaa alueellisen yhteenkuuluvuuden lähestymistapaa, jota Leipzigissa vuonna 2007 pidetyssä epävirallisessa ministerikokouksessa peräänkuulutettiin.

Itämeren alue on hyvä esimerkki suuralueesta (ns. makroalueesta): hallinnollisia alueita on useita mutta yhteistä tarkastelua kaipaavien asioiden määrä riittää perustelevaan yhtenäisen

---

⁴ Euroopan unioni ja arktinen alue (KOM(2008) 763, 20.11.2008).

strategisen toimintamallin. Euroopan unionissa on muitakin alueita, jotka ovat määrittäytymässä suuralueiksi, ja tämän strategian malli voi tarjota hyvää pohjaa sille, miten suuraluestrategioita voidaan hyödyntää.

Taustalla ovat komission lokakuussa 2008 esittämässä vihreässä kirjassa tehdyt alueelliseen yhteenkuuluvuuteen liittyvät ehdotukset, joiden mukaan toiminnan perustana ovat ns. toiminnallisten alueiden tarpeet eivätkä niinkään ennalta määritetyt rahoitukseen ja hallintoon liittyvät kriteerit. Tällainen suuralueeseen perustuva lähestymistapa antaa EU:n toimille myös innovatiivisen muodon, joka voisi tarjota toimivan mallin EU:n yhteisten tavoitteitten ajamiseen ja alueellisen ja alakohtaisen politiikan koordinoinnin tehostamiseen alueen yhteisten haasteitten pohjalta.

Strategian sisältämien meritoimien johdonmukainen ja ennakoiva toteuttaminen taas on oivallinen mahdollisuus testata yhdenmukaisen meripolitiikan mukaisten aloitteitten toteuttamista alueella (merialtaassa).

Tarvittavat toimet voidaan ryhmitellä seuraavassa kuvattaviin neljään aihealueeseen ja niitä täydentäviin horisontaalisiin toimiin. Ryhmittely on tehty vain asiakokonaisuuden analysoinnin tueksi, sillä kukin aihealue liittyy lukuisiin politiikanaloihin ja vaikuttaa myös toisiin aihealueisiin.

5.1. Ympäristöä säästävä alue

Itämeri on yksi maailman suurimmista murtovesialueista, ja veden suolaisuus vaihtelee merkittävästi sen eri osissa. Itämeri on suhteellisen matala (keskisyvyys on vain 50 metriä – Välimeressä se on 1 500 metriä) ja lähes täysin suljettu järjestelmä. Vedestä vaihtuu vuosittain (määrällisesti) vain kolme prosenttia: koko vesimäärän vaihtumiseen menee siis yli 30 vuotta. Itämereen laskevat joet saavat vetensä neljä kertaa Itämeren suuruiselta alueelta, jolla asuu lähes 90 miljoonaa ihmistä.

Itämeren ainutlaatuiset ominaisuudet ja siihen kohdistuvat ympäristöpaineet edellyttävät suuraluestrategiaa, jotta sen pilaantumista voidaan torjua pitemmän päälle. Asia on tunnustettu jo pitkään mm. HELCOM-toimintasuunnitelman puitteissa toteutetuissa yhteisissä toimissa. Eri aloilla ajettavan politiikan koordinoitua olisi kuitenkin tehostettava.

Meriympäristö – keskeiset kysymykset

Käytettävissä olevat tiedot viittaavat siihen, ettei Itämeri pysty selviytymään esimerkiksi ravinteiden (etenkin nitraattien ja fosfaattien) aiheuttamasta saastumisesta vaan että siitä syntyy nopeita ja näkyviä vaikutuksia. Leväkukinnot peittävät merestä kesä kesältä suuremman alueen. Levät kuluttavat happea, jota kalat ja muut eliöt tarvitsisivat. Ongelma on tunnustettu jo vuosia, mutta tähän mennessä toteutetut toimet eivät ole olleet riittävän tehokkaita. Väestö on lisääntynyt, maatalouteen liittyviä toimia ei ole riittävällä tavalla kohdennettu voimaperäisen maatalouden alueille, ja toimenpiteistä saadaan merkittäviä tuloksia vasta ajan kuluessa.

Myös kalastuksella on huomattava vaikutus ekosysteemiin. Jotkin lajit ovat hupenneet merkittävästi, ja eräiden kalastusmuotojen yhteydessä saaliiksi tulee muitakin lajeja kuin on tarkoitus tai lajien elinympäristö turmeltuu. Itämeren ekosysteemiä voidaan suojella omaksumalla ekosysteemiin perustuva toimintamalli, jollaista ehdotettiin yhteisen kalastuspolitiikan uudistamisen yhteydessä, ja vähentämällä kalastuksen vaikutuksia

meriympäristöön yhteisen kalastuspolitiikan säännösten avulla. Samalla on otettava huomioon Itämeren HELCOM-toimintasuunnitelma. Kalastuslaivaston koon olisi oltava oikeassa suhteessa kalakantoihin.

Toimintasuunnitelmassa on seuraavat ensisijaiset osa-alueet: 1) pudotetaan mereen päästettävien ravinteiden määrä hyväksyttävissä olevalle tasolle, 2) suojellaan luontoalueita ja biodiversiteettiä, myös kalatalouden alalla, 3) vähennetään vaarallisten aineiden käyttöä ja lievitetään niiden vaikutuksia, 4) tehdään alueesta puhtaan merenkulun mallialue ja 5) hillitään ilmastonmuutosta ja sopeudutaan siihen.

5.2. Menestyvä alue

Meri on aluetta yhdistävä tekijä. Alue on kuitenkin selvästi jakautunut vauraaseen, innovatiiviseen pohjoiseen ja länteen ja toisaalta kehittyvään itään ja etelään. EU:n parhaiten innovoivien alueitten (Pohjoismaissa ja Saksassa) ja hyvin koulutetun nuorison mutta heikon infrastruktuurin alueitten (Puolassa ja Baltian maissa) eroavaisuudet tarjoavat kuitenkin mahdollisuuksia täydentävään yhteistyöhön ja kehitykseen, joista on runsaasti hyötyä kaikille. Yhteistyö voisi tarjota todellisia mahdollisuuksia etenkin innovaatiotoimintaa harjoittaville pk-yrityksille.

Euroopan unioni on vakavan talouskriisin kourissa. Unionin on hyödynnettävä sisämarkkinoitaan ja toisaalta otettava kaikki irti innovointimahdollisuuksista. Nyt esitettävä strategia antaa mahdollisuuden poistaa kaupankäynnin esteitä ja hyödyntää sisämarkkinoitten ja innovointiin liittyvien laajojen eroavaisuuksien tarjoamia etuja. Lisäksi on tärkeää pitää yllä keskeisten toimialojen eli maa-, metsä- ja kalatalouden kannattavuutta ja kilpailukykyä, jotta ne voivat antaa voimakkaamman panoksen talouteen ja kestäväan kehitykseen.

Korkeaan tuottavuuteen tarvitaan runsasta innovointia ja kestäväan talouskasvua. Itämeren alueella on lisäksi parannettava ihmisten osallistumista ja integroitumista työmarkkinoille. Hyvä työllisyysaste, laadukkaat työpaikat, hyvin koulutetun ja mukautumiskykyisen työvoiman jatkuva saatavuus ja sosiaalisen syrjäytymisen vähäisyys ovat kaikki alueen kilpailukyvyyn ja vetovoimaisuuden kannalta olennaisia tekijöitä.

Hyvinvointi – keskeiset kysymykset

Poistetaan kaupankäynnin esteet. Koska Itämeren alueen maiden kansalliset markkinat ovat pieniä, on olennaista parantaa liiketoiminnan edellytyksiä, jotta voidaan edistää paikallisten yritysten kehittymistä ja houkuttaa ulkomaisia investoijia. Sisämarkkinoista huolimatta on tekijöitä, jotka käytännössä haittaavat tavara- ja palvelukauppaa. Vuoden 2007 sisämarkkinakatsaukseen liittyneet kuulemiset ja analyysit osoittivat, ettei sisämarkkinalainsäädäntö vielä toimi eräillä alueilla ja toimialoilla niin hyvin kuin pitäisi. Tilanteen parantamisella on erityistä merkitystä pk-yrityksille, mikä näkyikin niille suunnatussa Small Business Act -aloitteessa. Lisäksi on helpotettava tavaroiden liikkumista valtionrajojen yli ja sujuvoitettava hallinnollista yhteydenpitoa.

Edistetään innovointia. Viimeisimmässä Euroopan innovaatioiden tulostaulussa (2007) näkyvät hyvin Itämeren alueen itä-länsi-erot innovointikapasiteetissa. Siirtämällä tietämystä ja osaamista innovoinnin huippumaista eli Pohjoismaista ja Saksasta ja tiivistämällä yhteistyötä niiden kanssa voidaan merkittäväällä tavalla auttaa Puolaa ja Baltian maita kuroma ero kiinni. Yhdessä voidaan luoda dynaamiset olosuhteet, jotka tehostavat

innovointia. Sitä varten on vahvistettava kansainvälistä yhteistyötä, joka liittyy esimerkiksi tutkimukseen, klustereihin ja palveluinnovaatioihin.

Toimintasuunnitelmassa on seuraavat ensisijaiset osa-alueet: 1) poistetaan Itämeren alueella olevat sisämarkkinaesteet, 2) hyödynnetään alueen tutkimus- ja innovointikapasiteetti täysimääräisesti, 3) pannaan Small Business Act täytäntöön – edistetään yrittäjyyttä, vahvistetaan pk-yrityksiä ja tehostetaan henkilöresurssien käyttöä – ja 4) vahvistetaan kestäväpohjaista maa-, metsä- ja kalataloutta.

5.3. Vetovoimainen hyvien yhteyksien alue

Itämeri ja sen alavat ranta-alueet ovat kautta historian tarjonneet reittejä kaupankäyntiä ja muuta kanssakäymistä varten. Avoimet yhteydet katkesivat toisen maailmansodan jälkeisen jaon myötä mutta palautuivat jälleen 1990-luvulla. Kahden viime vuosikymmenen massiivisista investoinneista huolimatta tarvitaan edelleen paljon työtä, jotta alueen infrastruktuuri saadaan muualla unionissa vallitsevalle tasolle. Maanteistä ja merireiteistä on tehtävä suurempia ja ympäristöä säästävämpiä. Itäiset ja pohjoiset alueet ovat edelleen liian erillään muusta unionista. Lisäksi alueesta on tullut yhä suosituimpi portti Aasiaan etenkin rautatieyhteyksien kautta.

Energiahuolto ja energiavarmuus aiheuttavat erityistä huolta: vaikka osalla alueen maista on huomattavat kotimaiset energiavarat, suurin osa joutuu turvautumaan tuontiin. Liitäntöjä on kehitettävä ja monipuolistettava mahdollisten energiansaannin keskeytysten ja muiden sokkien varalta. Myös ihmisten väliset suhteet ovat tärkeitä. Niitä voidaan lujittaa koulutukseen, matkailuun ja terveyteen liittyvillä toimilla.

Liikenne ja energia – keskeiset kysymykset

Liikenne. Kulkuyhteydet ovat monissa alueen osissa heikkoja: Pohjois-Suomessa, Ruotsissa ja Baltian maissa sekä sisäiset että ulkoiset yhteydet ovat keuhnoimpia koko Euroopassa. Taustalla ovat alueen suuri koko ja siitä johtuvat pitkät etäisyydet ja matkustusajat sekä hankalat maantieteelliset ja ilmasto-olot. Infrastruktuurin ja palvelujen vähäisyys pitää hinnat korkealla. Tilannetta on parannettava hyödyntämällä kestäväpohjaisia liikennemuotoja.

Energia. Alueen energiamarkkinoilta puuttuu asianmukaista infrastruktuuria, ja markkinat ovat luonteeltaan liiaksi kansallisia ja erillään toisistaan. Se heikentää energian toimitusvarmuutta ja nostaa hintoja. Jotta energian sisämarkkinat voisivat toimia hyvin, kansalliset markkinat on liitettävä yhteen. Viro, Latvia ja Liettua eivät kuitenkaan juurikaan ole yhteydessä EU:n laajempiin energiaverkkoihin – poikkeuksena on Suomen ja Viron välinen Estlink-merikaapeli.

Toimintasuunnitelmassa on seuraavat ensisijaiset osa-alueet: 1) parannetaan pääsyä energiamarkkinoille ja niiden tehokkuutta ja turvallisuutta, 2) parannetaan sisäisiä ja ulkoisia liikenneyhteyksiä ja 3) pidetään yllä ja parannetaan Itämeren alueen vetovoimaisuutta etenkin koulutukseen, matkailuun ja terveyteen liittyvin toimin.

5.4. Turvallinen alue

Alueen turvallisuustilanne muuttuu merkittävästi tulevinakin vuosina. Meriliikenteen odotetaan lisääntyvän, ja samalla lisääntyy myös onnettomuus- ja saastumisriski. Merenkulun turvallisuuden ja turvatoimien alalla tehdään yhteistyötä jo nyt, mutta sitä olisi vahvistettava, jotta alueesta voi tulla tämän alan edelläkävijä maailmassa. *Erika*-tankkerin haaksirikon

kaltaisella onnettomuudella olisi tuhoisat vaikutukset. Kun EU:n laajuinen yhteistyö rikosasioissa laajenee ja syvenee, alueellisessa rikostentorjunnassa olisi keskityttävä tehostettuun käytännön yhteistyöhön valtionrajojen ylitse. Alueen on lisäksi varauduttava siihen, että äärisääilmiöt lisääntyvät ilmastonmuutoksen vuoksi.

Turvallisuus – keskeiset kysymykset

Meren saastuminen onnettomuuksien tai tahallisten päästöjen vuoksi. Strategisen sijaintinsa ansiosta Itämeri on luonteva reitti öljykuljetuksille – etenkin Venäjältä. Suomenlahden öljykuljetukset nelinkertaistuivat vuosien 1995 ja 2005 välillä, ja kasvun odotetaan jatkuvan merkittävän suuruisena. Myös nesteytetyn maakaasun kuljetukset ovat kasvussa. Näistä kuljetuksista aiheutuu ympäristöriskejä etenkin ankarissa talvioloissa. Vuonna 2007 Itämerellä tapahtui 120 haveria. Nyt tarvitaan lisätoimia, joilla parannetaan meriturvallisuus- ja merivalvontaviranomaisten välistä ja katastrofivalmiuksiin liittyvää yhteistyötä sekä toimien koordinoitua ja yhtenäisyyttä.

Rajat ylittävä rikollisuus. Alueen rikollisuuteen vaikuttaa sen sijainti, taloudelliset ja sosiaaliset eroavaisuudet, valmisteveron alaisten tuotteitten hintaerot sekä yhteisön sisäisille suhteille ominainen avoimuus ja Itämeren alueella liikkumisen helppous. Näiden tekijöiden vaikutuksesta syntyy erityisiä tehtäviä niille jäsenvaltioille, joiden rajat ovat EU:n ulkorajoja – etenkin kun sisärajoilla ei enää tehdä tarkastuksia. Sisäisen turvallisuuden varmistaminen edellyttää yhteistyötä kaikilta jäsenvaltioilta.

Toimintasuunnitelmassa on seuraavat ensisijaiset osa-alueet: 1) tehdään alueesta edelläkävijä merenkulun turvallisuudessa ja merenkulkuun liittyvien turvatoimien alalla, 2) parannetaan suojautumista vakavilta hätätilanteilta merellä ja maalla ja 3) vähennetään rajatylittävää rikollisuutta ja sen aiheuttamaa vahinkoa.

5.5. Laaja-alaiset toimenpiteet

Strategia tarvitsee pohjaksi laaja-alaisia toimenpiteitä. Niihin kuuluu integroitujen merihallintorakenteiden sekä meri- ja maa-alueiden aluesuunnittelun kehittäminen. Tutkimuksen ja kehittämisen seitsemänneistä puiteohjelmasta rahoitettava Bonus-169-hanke, jossa ekosysteemilähtöiseen toimintamalliin yhdistyy toimiva tieteellisen ja poliittisen toiminnan kohtaamispiste, on strategian onnistumisen kannalta olennainen aloite.

6. TOTEUTUS JA HALLINTO – SANOISTA TEKÖIHIN

6.1. Kuulemiset

Komissio järjesti asiasta laajamittaiset kuulemiset, jotka käsittivät seuraavat kolme keskeistä osa-aluetta: viranomaisten ja alueen muiden virallisten elinten epäviralliset asiakirjat, sidosryhmätapaamiset, joissa kerättiin virallisten ja yksityisten tahojen ja kansalaisjärjestöjen asiantuntemusta, sekä Europa-sivuston kautta järjestetty julkinen kuuleminen, johon saatiin erittäin runsaasti vastauksia.

Kuulemisella oli selkeät tulokset:

- Uusia elimiä ei pidä perustaa. Itämeren alueella on lukuisia yhteistyöjärjestelyjä, eikä ole mitään syytä luoda uusia, jotka saattaisivat vain lisätä hallintokuluja tukematta varsinaista toimintaa.

- Pelkkä strategia ei riitä. Alueen kohtaamat haasteet edellyttävät toimia, joiden on oltava konkreettisia ja näkyviä. Toimintasuunnitelmassaan komissio pitääkin välttämättömänä, että jäsenvaltiot ja muut sidosryhmät toimivat vastuunsa mukaisesti ja ryhtyvät vetämään toimintaa eri ensisijaisilla osa-alueilla ja lippulaivahankkeissa. Ne voivat esimerkiksi kehittää integroituja merihallintorakenteita yhdenmisen meripolitiikan mukaisesti.
- Euroopan komission rooli. Komission ei olisi pelkästään seurattava rahoitusohjelmien toteuttamista ja direktiivien saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä. Se voisi toimia tarvittavana riippumattomana monialaisena elimenä, joka voi huolehtia toimintasuunnitelman koordinoinnista ja seurannasta ja siihen liittyvistä jatkotoimista ja päivittää suunnitelmaa ja strategiaa säännöllisesti tarpeen mukaan.

6.2. Hallintoon ja toteutukseen liittyvät ehdotukset

Ottaen huomioon, että kysymysten laaja kirjo edellyttää joustavaa toimintamallia, tehdään edellä esitetyn perusteella seuraavat hallintoon ja toteutukseen liittyvät ehdotukset:

- **Toiminnan linjaaminen.** Jäsenvaltiot huolehtivat yhdessä konkreettisista toimenpiteistä, mutta strategiaan liittyvät yleiset linjaukset tehdään yhteisön järjestelyjen puitteissa. Komissio esittää neuvostolle säännöllisesti tilanneraportin ja suositusehdotuksia. Eurooppa-neuvosto pidetään ajan tasalla strategian edistymisestä.
- Komissio vastaa **koordinoinnista, seurannasta, raportoinnista, toteuttamisen avustamisesta ja jatkotoimista.** Yhdessä alueella toimivien sidosryhmien kanssa komissio laatii säännöllisesti raportteja edistymisestä ja tekee aloiteoikeutensa mukaisesti ehdotuksia strategian ja toimintasuunnitelman mukauttamiseksi aina kun se on tarpeen. Koordinoitavilla seurattaisiin, miten varojen käyttö edistää strategian prioriteetteja. Strategian tuomaa Euroopan tason lisäarvoa ja toimintasuunnitelman toteuttamista on tarkoitus tarkastella vuonna 2011.
- **Käytännön toteutus paikan päällä** kuuluu alueella jo toimiville yhteistyökumppaneille, ja sitä linjataan strategian tavoitteitten mukaisesti. Komissio kartoittaa ensisijaisten osa-alueiden mukaiset koordinoitimet ja lippulaivahankkeitten vetäjät yhteistyössä EU:n muiden toimielinten, jäsenvaltioiden ja alueiden, kansainvälisten rahoituslaitosten, kansainvälisten ohjelmaviranomaisten sekä HELCOMin ja muiden hallitustenvälisten organisaatioiden kanssa.
- Alueen sidosryhmät osoittivat kuulemisten yhteydessä suurta osallistumishalua, jonka ylläpitämiseksi järjestetään **vuosittain foorumi**, jossa strategian eri osa-alueisiin liittyvät yhteistyökumppanit (myös asiaan liittyvistä EU:n ulkopuolisista maista) voivat tavata ja keskustella strategian edistymisestä ja tehdä toteutukseen liittyviä suosituksia.
- **Yhteyksistä EU:n ulkopuolisiin maihin** pitäisi huolehtia ensisijaisesti pohjoisen ulottuvuuden puitteissa, joskin tapauksen mukaan voitaisiin käyttää muitakin kanavia.

6.3. Käytännön toteutus

Ehdotetut järjestelyt antavat mahdollisuuden tehostaa politiikan koordinoitua ja yhteisön lainsäädännön soveltamista sekä parantaa rahoitusvälineiden käytön koordinoitua. Komissio ei tässä vaiheessa ehdota lisärahoitusta tai muita lisäresursseja. Joihinkin yksittäisiin toimiin ja projekteihin kuitenkin tarvitaan rahoitusta. Sitä voitaisiin osoittaa etenkin alueella

käytettävissä olevista rakennerahastovaroista⁵ – useimmista ohjelmista voidaan jo nykyisellään rahoittaa strategiassa kaavailtuja toimia. Ohjelmasuunnittelusta vastaavat viranomaiset voivat tarkastella uudelleen myöntämisperusteita ja auttaa strategian mukaisten projektien valinnassa. Komissio tukee ohjelmiin tarvittaessa tehtäviä mukautuksia.

Jäsenvaltiot ovat lisäksi luvanneet selvittää mahdollisuuksia rahoittaa strategian prioriteetteihin liittyviä hankkeita ja toimia omista resursseistaan. Rahoitukseen voisivat osallistua myös Euroopan investointipankki ja muut kansainväliset ja alueelliset rahoituslaitokset, kuten Pohjoismaiden investointipankki ja Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki.

7. PÄÄTELMÄ

Itämeren alueella on jo pitkään harjoitettu verkostoitumista ja yhteistyötä monilla aloilla. Tämä strategia antaa mahdollisuuden siirtyä sanoista tekoihin ja synnyttää konkreettista hyötyä koko alueelle.

Edellä esitetty analyysi osoittaa, että Itämeren alueen tulevan aluekehityksen ohjaamiseksi tarvitaan yhteistä strategiaa. On selvää, ettei mikään toimija voi yksin toteuttaa kaikkia niitä toimenpiteitä, joita tarvitaan alueen kohtaamiin haasteisiin vastaamiseksi ja sen mahdollisuuksien hyödyntämiseksi. Komissio on vakuuttunut siitä, että edellä kuvattua mallia noudattava ja edellä kuvatuista toimista koostuva Itämeren alueen strategia on olennainen väline Itämeren suojelemiseen ja alueen tarjoamien mahdollisuuksien täysimääräiseen hyödyntämiseen.

Sen vuoksi komissio pyytää neuvostoa tarkastelemaan tätä tiedonantoa ja siihen liittyvää toimintasuunnitelmaa ja antamaan niille tukensa.

---

⁵ Euroopan aluekehitysrahasto, koheesiorahasto, Euroopan sosiaalirahasto, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto ja Euroopan kalatalousrahasto.